

УДК 336.226.322:658**М.В. Лесько***Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

ПРО ОЦІНКУ ВПЛИВУ ПДВ НА ФІНАНСОВО- ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

У статті проаналізовано властивості податку на додану вартість, що спричиняють істотний вплив на вітчизняні підприємства, досліджено напрями критики, вивчено підходи до реформування податку. Розроблено пропозиції щодо адекватної оцінки впливу ПДВ на фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання з метою підвищення ефективності їхньої роботи.

Ключові слова: податок на додану вартість, фінансово-господарська діяльність підприємства, витрати адміністрування, математичні методи та моделі.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку економіки України значну увагу необхідно приділяти питанням формування адекватної податкової системи. Наразі пріоритетне значення податкової системи України пов'язане з її можливостями підтримувати незалежність держави, а також бути гарантом фінансової стабільності, безпеки й фактором економічного розвитку. Проте, за оцінками експертів, податкова система України не є досконалою передусім через надмірність податкового тиску, який вона справляє на суб'єкти господарювання. При цьому найбільш складним та суперечливим податком для підприємства, з одного боку, та головним наповнювачем бюджету, з іншого, є податок на додану вартість. Ці обставини актуалізують необхідність дослідження недоліків та переваг ПДВ, аналізу та оцінки впливу податку на фінансово-господарську діяльність вітчизняного підприємства, вивчення основних напрямів дослідження взаємозв'язку ПДВ та розвитку підприємницького ресурсу, визначення пріоритетних підходів до підвищення ефективності непрямого оподаткування та зменшення негативного впливу податку на фінансово-господарську діяльність підприємств.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням вивчення ролі, властивостей, наявних недоліків ПДВ, напрямів його реформування присвячено праці таких учених, як А. Амоша, В. Вишневський [1], В. Борейко [3], Т. Єфименко [4], І. Луніна [7], В. Парнюк [9], А. Сігаєв [11], А. Скрипник [12], А. Соколовська [13] та ін. Окремі спроби оцінити вплив ПДВ на діяльність суб'єктів господарювання зроблено в [2; 5; 6; 8]. Проте важливим аспектам впливу ПДВ

на вітчизняне підприємництво в цілому та на фінансово-господарську діяльність окремих суб'єктів господарювання не приділено достатньо уваги, адже податок аналізують в основному з позиції макроекономіки. Не в повному обсязі висвітлені питання якісної та кількісної оцінки впливу ПДВ на суб'єкти господарювання, не достатньо розкриті механізми взаємозв'язку параметрів оподаткування доданої вартості та основних показників діяльності підприємств.

Мета дослідження. У зв'язку із цим метою статті є всебічний аналіз властивостей податку на додану вартість, що справляють істотний вплив на суб'єкти господарювання, дослідження напрямів реформування ПДВ, вивчення підходів до оцінки впливу ПДВ на фінансово-господарську діяльність підприємства з метою поліпшення умов господарчої діяльності за умови підвищення фіскальної ефективності.

Основні результати дослідження. Аналізуючи стан податкової системи України, зазначимо, що в 2009 р. [10] найбільша частка податкових надходжень до Зведеного бюджету України припадала на податок на додану вартість, що ілюструє рис. 1.

Рис. 1. Розподіл податкових надходжень до Зведеного бюджету України

Отже, цей податок є одним з найбільш важливих фундаментів функціонування держави, зокрема податок на додану вартість суттєво розширює межі міжнародної торгівлі. Так, практика використання нульової ставки ПДВ для експортних операцій, визнана в усьому світі, позитивно впливає на баланс зовнішньої торгівлі. Нульова ставка ПДВ є тим механізмом, що дає змогу реалізувати норми Світової організації торгівлі, які підтримують "вирівнювання" оподаткування і, як наслідок, – цін на вітчизняні та імпортовані товари [1].

В Україні також використовують нульову ставку для експортованих товарів, тому цей податок, з одного боку, можна вважати певним важелем підтримки країною міжнародної співпраці, з іншого – законодавство вимагає компенсації вхідного ПДВ для фірм-експортерів.

У цілому ПДВ використовують у більшості країн Європейського співтовариства, у багатьох розвинутих країнах, наприклад, в Японії, Канаді, Австралії тощо, за винятком США. Застосування ПДВ в Україні також обумовлено питаннями фіскальної доцільності та підтримкою прагнення вступу до ЄС. Отже, ПДВ – один з найпоширеніших податків, що забезпечує суттєву частку податкових надходжень, тобто він є досить важливим на макроекономічному рівні з погляду загальнодержавних інтересів.

Однак не менш важливим є мікроекономічний аспект впливу ПДВ, тобто дослідження того, як позначається порядок нарахування, сплати та відшкодування податку на додану вартість на діяльності підприємства як одиниці господарювання. Підприємницький ресурс в Україні, отримавши новий статус в останнє десятиріччя, багато в чому визначає розвиток держави та обсяг доходів бюджету. Тому актуальним стає уважне ставлення до оцінки впливу оподаткування на фінансово-господарську діяльність підприємства.

З моменту свого становлення податок на додану вартість в Україні перебував об'єктом критики у зв'язку з порядком його нарахування і сплати підприємством, рівнем податкових ставок, наявністю податкових пільг, використанням зниженої та нульової ставки тощо [9; 11; 12]. Деякі вчені ставлять під сумнів доцільність існування податку, його фіскальну ефективність, "перекладність" податку, тобто справедливість твердження про те, що цей податок сплачує кінцевий споживач, податок не спричиняє тиск на суб'єкти господарювання, нарешті, підвищений ризик дефіциту бюджету [4; 5; 12]. Щоб дослідити вплив ПДВ на фінансово-господарську діяльність підприємств, проаналізуємо всі напрями критики податку з мікроекономічного погляду.

Про доцільність цього податку йдеться в ряді праць, серед яких [3; 5; 12]. Враховуючи пріоритетне фіскальне значення ПДВ, відмова від нього на сучасному етапі стає неможливою. Це підтверджує низка публікацій, автори яких підкреслюють необхідність ПДВ для України у зв'язку з двома основними причинами: вагомою для країни умовою вступу до ЄС, що полягає в досягненні подібності податкової системи до податкових систем країн-учасниць, у яких ПДВ є невід'ємним, та висока вірогідність зниження податкових надходжень до бюджету в результаті відмови від ПДВ [12]. Проте існує безліч пропозицій щодо заміни ПДВ на диференційований податок з обороту, кумулятивний податок з обороту, податок на кредиторську вимогу, податок на роздрібні продажі. Однак ці податки тягнуть за собою накопичення податку у складі ціни, що є неприпустимим з погляду інфляції, та, безумовно, негативно позначиться на підприємствах, які, з одного боку, матимуть підвищену собівартість, а, з іншого – будуть вимушені "накручувати"

ціну на товари, послуги власного виробництва. Питання "перекладності" ПДВ є досить суперечливим. Теоретично цей податок сплачує кінцевий споживач, однак, як зазначають автори в [5], податковий кредит збільшує потребу підприємства в обігових коштах і фактично виступає елементом витрат. ПДВ спричиняє істотний тиск на фінансово-господарську діяльність підприємства, непрямо знижуючи реальний фінансовий результат, його ігнорування призводить до викривлення інформації про стан оподаткування підприємства, а, отже, – до неефективності управління. Це є однією з причин неефективності податку на додану вартість.

Окремо варто акцентувати на питанні про основну ставку податку на додану вартість. З приводу цього існують протилежні думки, згідно з якими ставку треба знизити [3; 13], або, навпаки, підвищити [9]. В Україні ставка ПДВ встановлена на рівні 20%. Порівнюючи ці значення з відповідними значеннями за країнами ЄС, Латинської Америки, Азії, можна зробити висновок щодо відносної лояльності українського законодавства. Так, спираючись на дослідження А. Сігаєва [11], зазначимо, що в деяких країнах спостерігається нижча ставка ПДВ, проте питома вага надходжень від податку на додану вартість у ВВП та загальних податкових надходженнях є значно нижчою, ніж в Україні. Це підтверджують результати досліджень ряду вчених [7; 11; 12; 13], які наполягають на тому, що радикальне скорочення ставки ПДВ в Україні матиме негативні наслідки. У такому разі потрібно розмежувати поняття "податкова ставка" та "податкове навантаження", яке об'єднує витрати підприємства з приводу оподаткування. Формально ставка податку є невисокою, однак реальне податкове навантаження, спричинене цим податком, за оцінками експертів та підприємців, в Україні є надмірним.

Серед науковців існує і протилежна думка. Ряд вчених [6], досліджуючи податкове навантаження підприємства за різними напрямками сплати податків, дійшли висновку щодо оптимальності податкового навантаження за ПДВ, тобто наблизеності його до оптимального значення за кривою Лаффера. Деякі вчені навіть вважають, що можливим є скорочення податкового навантаження з доходів, тобто прямого оподаткування, за рахунок збільшення непрямих податків, а саме ПДВ [7].

Незважаючи на це, варто зазначити, що більшість вчених аналізує лише формальну сторону питання про вплив ПДВ на підприємство, вимірюючи розмір податку, який фірма, зареєстрована як платник податку, має перерахувати до бюджету. Однак сукупність витрат підприємства, обумовлених ПДВ, не обмежена цією сумою. Існують сукупні витрати адміністрування, які залишаються не у фокусі актуальних досліджень. Проте спроби проаналізувати та оцінити ці витрати, можливо, є кардинальним розв'язанням проблеми оцінки реального впливу ПДВ на фінансово-господарську діяльність підприємств.

Виокремлюють специфічні риси цих витрат підприємства в Україні. Якщо у світовій практиці оподаткування ПДВ відрізняють саме низькі витра-

ти адміністрування порівняно з податками на доходи, то в Україні витрати на адміністрування податку повністю лягають на плечі сумлінних платників податків. Серед витрат адміністрування ПДВ з боку підприємств потрібно відзначити такі категорії:

- витрати на заробітну плату співробітникам бухгалтерії, сплата консультаційних послуг з приводу ПДВ;
- витрати на збір та оброблення інформації з податкового обліку, з урахуванням того факту, що порядок нарахування, сплати та відшкодування ПДВ в Україні регулюють нормативні документи, яких налічується декілька сотень;
- витрати на податковий менеджмент щодо ПДВ;
- матеріальні та транспортні витрати, пов'язані зі сплатою ПДВ;
- витрати на покупку та експлуатацію бухгалтерського програмного забезпечення, здачі обов'язкової звітності через Інтернет;
- тимчасові простої в роботі підприємства і його співробітників, зумовлені непередбачуваними діями працівників податкової інспекції щодо ПДВ;
- пеня, штрафи, пов'язані з колізіями податкового законодавства або непрофесіоналізмом працівників підприємства;
- юридичний захист суб'єкта господарювання як платника ПДВ;
- витрати, до яких спричиняють несумлінні дії податкових інспекторів.

Порівнюючи витрати, пов'язані з ПДВ, з аналогічними витратами за іншими податками, потрібно зазначити, що вони є високими, однак надати точну вартісну оцінку цим витратам досить важко.

До основних причин підвищених витрат адміністрування ПДВ відносять складність та суперечливість нормативно-правових актів, які регулюють сплату податків, та порушення визначеної сфери їх застосування; значну динаміку змін податкового законодавства, його нестабільність; складність обліку та звітності за цим податком; недосконалий механізм відшкодування ПДВ. Так, тільки стосовно змін у Законі України "Про податок на додану вартість" було опубліковано більше 100 законів. Податкове законодавство в Україні є недосконалим, але прийняття нового податкового кодексу має полегшити роботу підприємств щодо сплати податків. Складність обліку та звітності призводить до зменшення ефективності справляння податку та появи схем уникнення його сплати. На сьогодні існують пропозиції щодо запровадження річного звітного податкового періоду сплати податку на додану вартість. Складність відшкодування ПДВ спричиняє до зниження обігових коштів підприємства, що негативним чином впливає на фінансово-господарську діяльність підприємств, особливо фірм, що експортують свою продукцію. Досить негативно на фінансово-господарській діяльності підприємства позначається порядок визнання моменту виникнення податкових зобов'язань і податкового кредиту з ПДВ за правилом "першої події". З одного боку, через це правило додана вартість великих підприємств може виходити з-під оподаткування, з іншого – фірми, що відвантажують свою продукцію без передоплати, мають

додатковий тягар. Ці компоненти механізму ПДВ гальмують взаєморозрахунки суб'єктів господарювання та стримують ділову активність.

Вчені, що підтримують ПДВ, представляють аргументи на користь позитивного впливу податку на фінансово-господарську діяльність підприємства. Так, В. Парнюк [9] вважає, що ПДВ є інструментом примусового безкоштовного кредитування підприємств споживачем. Це пов'язано з тим, що підприємства мають відстрочку щодо перерахування ПДВ, тобто можуть використовувати суми вхідного ПДВ як безвідсотковий кредит. Учений підкреслює, що у разі подорожчання кредитних ресурсів ця умова перетворюється для підприємства на вагомий перевагу. Однак, порівнюючи терміни сплати ПДВ та терміни реального його відшкодування, доходимо висновку, що наявність на рахунках коштів, які являють собою податковий кредит, навряд сприймається підприємствами як вільні кредитні безкоштовні ресурси, що покращують ефективність фінансово-господарської діяльності, позитивно впливаючи на оборотність коштів.

З іншого боку, досить проблемною як з погляду фіскальної функції податку, так і з боку рядових платників, є наявність пільг, що фактично виводить з-під оподаткування значну частку коштів, значно заплутує порядок нарахування й сплати ПДВ для платників та зумовлює нерівномірний розподіл податкового навантаження. За оцінками експертів [9], в Україні до 14% зареєстрованих платників ПДВ фактично звільнені від оподаткування. Саме тому ПДВ, який називають "найкращим з-поміж українських податків" [11, с. 31], є настільки "зручним" для держави, наскільки важким для підприємства.

Теоретичну оцінку впливу ПДВ на фінансово-господарську діяльність вітчизняного підприємства необхідно доповнювати кількісними дослідженнями, розрахунками, математичними моделями. Результати оцінювання дають змогу підтвердити чи спростувати основні гіпотези щодо дії ПДВ, розкрити складний механізм взаємозв'язку параметрів оподаткування доданої вартості та основних показників діяльності підприємств, обґрунтувати напрями реформування податку на додану вартість.

Серед учених, що проводять кількісні дослідження з приводу впливу ПДВ на підприємство, варто назвати І. Барановську [2], В. Калюжного, В. Майорченка [5], В. Квасова, В. Корнуса [6], С. Михайленка [8], В. Парнюка [9].

Автори дослідження [6] на прикладі реального суб'єкта господарювання оцінили податкове навантаження вітчизняного підприємства за різними категоріями доходу. Вчені дійшли висновку, що податкове навантаження доходів дорівнює 10%, а податкове навантаження доданої вартості досягає 30%. На думку авторів, ці значення можуть свідчити про оптимальність ставок податкової системи України. В іншому дослідженні [8] розраховано податкове навантаження середньостатистичної української фірми та представлено розрахунки на базі конкретної компанії. Використовуючи принцип приведення чинних нормативів оподаткування до бази оподаткування ПДВ, автор дійшов висновку, що податкове навантаження юридичних осіб не є занадто високим.

Проте С.Михайленко підкреслює, що "суперечливість окремих нормативних актів, постійні зміни "правил гри" ... не дає підприємцям впевненості в майбутньому" [8, с. 69]. Отже, витрати, що супроводжують нарахування та сплату ПДВ, є ключовим аспектом невдоволення платників податків в Україні.

Широке дослідження, базою якого стали системи алгебраїчних рівнянь, представлено в роботі В. Калюжного та В. Майорченка [5]. Вчені побудували економіко-математичну модель, що відображає сукупні значення ПДВ у різних сферах виробництва. За результатами аналізу автори зробили висновок, що головний недолік ПДВ для підприємства полягає в тому, що цей податок стягується, незважаючи на наявність прибутку підприємства. При цьому на тезу щодо "перекладності" податку вчені відповідають так: якщо підрахувати витрати підприємства в ринкових цінах та визначити його дохід, ПДВ, що сплачується до бюджету, є елементом цього доходу, отже, має суть прямого податку на доходи підприємства в ринкових цінах. Тобто підприємство навіть з від'ємним фінансовим результатом має сплатити ПДВ, а це чинить реальний податковий тиск.

У вищезазначеному дослідженні [5] висвітлено деякі розбіжності інвестиційного складника та ПДВ: чим більші інвестиції в економіку, тим менше сума ПДВ, що надходить у бюджет. Суттєвий недолік податку також криється в диференціації податкового навантаження в різних сферах виробництва. Так, чим вище частка витрат на оплату праці, тим більш значний тиск спричиняється на суб'єкти господарювання.

З іншого боку, як підкреслено в іншому дослідженні [2], податок на додану вартість дозволяє вести господарську діяльність таким чином, що навіть у разі від'ємної рентабельності підприємство може отримувати дохід у вигляді повернення ПДВ. Згідно з думкою авторів, бюджетне навантаження на господарську діяльність підприємства визначається за формулою:

$$Б = Б_3 + ПДВ + Ппр = \frac{s_1}{1+s_1} \times T + \frac{s_2}{1+s_2} \times (Ц - М) + s_3 \left(\frac{1}{1+s_2} \times H - \frac{s_2}{1+s_2} \times T \right),$$

де Б – бюджетне навантаження (сума коштів, що підлягає перерахуванню до державного бюджету); $Б_3$ – сума нарахувань на фонд оплати праці; ПДВ – сума ПДВ до сплати; Ппр – сума податку на прибуток; s_1 – сумарна ставка нарахувань на фонд оплати праці; s_2 – ставка ПДВ; s_3 – ставка податку на прибуток; H – націнка (валовий прибуток); T – трудові витрати; Ц – ціна (обсяг продажу); М – матеріальні та витрати, що прирівнюються до них (проміжне споживання).

Доводячи, що $Ц - М = H - T$, дослідники підкреслюють, що базою оподаткування господарської діяльності є лише фонд оплати праці (з нарахуваннями) та націнка, тобто валова додана вартість. Інші складники не входять

до бази оподаткування. На думку авторів роботи [2], така модель оподаткування в Україні на тлі світової кризи є неефективною.

На наш погляд, наявні підходи до кількісного оцінювання впливу податку на додану вартість на фінансово-господарську діяльність підприємства є недостатньо обґрунтованими та не відповідають принципу системного підходу. Моделі, що використовують для аналізу, не в повному обсязі розкривають складний механізм нарахування та сплати ПДВ, не дають змоги визначити взаємний вплив цього податку та найважливіших показників фінансово-господарської діяльності середньостатистичної фірми. Математичний інструментарій, що використовують в аналізі впливу ПДВ на підприємство, має бути доповнений більш складними економіко-математичними методами та моделями, наприклад методами кореляційно-регресійного аналізу.

Враховуючи результати дослідження особливостей податку на додану вартість, напрямів його критики, дискусійних питань, пов'язаних з цим податком, а також основних моделей кількісної оцінки впливу ПДВ на фінансово-господарську діяльність підприємства, сформулюємо такі пропозиції:

- як на рівні підприємства, так і на рівні податкових адміністрацій необхідно оцінювати та проводити постійний моніторинг витрат адміністрування податку на додану вартість за наведеними вище статтями;
- необхідно із системних позицій на базі використання економіко-математичних методів та моделей кількісно оцінювати вплив ПДВ на фінансово-господарську діяльність вітчизняних підприємств;
- необхідно побудувати регресійні моделі взаємозв'язку складників механізму ПДВ та фінансових показників діяльності підприємств, що входять до груп аналізу ліквідності, рентабельності, оборотності та структури капіталу.

У цілому вплив ПДВ на підприємництво важко однозначно оцінити у зв'язку з тим, що суперечливість та складність механізму його справляння викликає низку дискусій. Проте деякі суб'єкти господарювання залишаються невдоволеними зниженням оборотності коштів, складністю адміністрування, значними витратами супроводження податку тощо. Реалізація зазначених пропозицій дозволить забезпечити такі підприємства дієвим інструментом управління своїми податковими зобов'язаннями та податковим кредитом, уникнувши податкових помилок. З іншого боку, адекватна оцінка впливу ПДВ на підприємництво надасть інформацію щодо необхідності удосконалювання механізму оподаткування доданої вартості в Україні та забезпечить обґрунтування напрямів його реформування. Особливе місце в цьому процесі займає питання прийняття нового Податкового кодексу країни. Податкова система нерозривно пов'язана з формуванням державного бюджету – основою для виконання державою своїх функцій, підтримки фінансової стабільності та збалансованості країни, забезпечення фінансової цілісності держави. А тому важливим кроком до формування ефективного податкової системи є прийняття

Податкового кодексу, метою якого є поліпшення бізнес-клімату, створення сприятливих умов для надходження інвестицій, активного розвитку підприємств та забезпечення економічного зростання.

Податковий кодекс – це цілісний гармонійно пов’язаний та комплексний документ, який забезпечує досягнення балансу інтересів держави та платників податків. Саме тому новий Податковий кодекс передбачає ряд нововведень, які спрямовані на підвищення ефективності адміністрування та захист інтересів платників. Кодекс пропонує новації, які дозволять суттєво знизити податкове навантаження на економіку за рахунок запровадження податкових преференцій усім верствам платників податків, вивільнити додаткові фінансові ресурси, спрямовані на збільшення заробітної плати працівників та створення нових робочих місць, усунути адміністративні перешкоди в оподаткуванні, створити сприятливі умови для громадян, що бажають розпочати власний бізнес, запровадити систему, спрямовану на захист законних прав й інтересів громадян.

Серед новацій Податкового кодексу – зменшення кількості неефективних податків та зборів, введення принципу презумпції правомірності рішень платника податків, який реалізується шляхом прийняття рішень на користь платників податків у разі коли закон припускає неоднозначне трактування прав та обов’язків платників або контролюючих органів. З метою зменшення податкового навантаження та спрощення оподаткування для платників загальнодержавні податки скоротяться з 29 до 19, а кількість місцевих – з 14 до 4. Також буде внесено ряд новацій до оподаткування доходів громадян. Основою їх є впровадження справедливого підходу, при якому запроваджено дві ставки податку з доходів фізичних осіб: 15% – для доходів, менших за 10 мінімальних зарплат на місяць, 17% – для доходів, більших за 10 мінімальних зарплат на місяць. Оподатковуються за ставкою 5% вклади (депозити), якщо загальна сума отриманих протягом місяця процентів перевищує 2 мінімальні заробітні плати (тобто, з загальної суми депозитів понад 200 тис. грн.).

Податкові пільги є традиційними методами впливу на розвиток інновацій у промисловості. Податкові пільги розвинутих країн характеризуються різноманіттям видів і напрямів залежно від пріоритетів державної політики і стану економіки. Найбільш вагомими пільгами у світовій практиці є низькі податкові ставки, прискорена амортизація, податкові кредити та знижки на капітальні вкладення та на науково-дослідницькі роботи. Податкові пільги також є основою для фінансування інвестиційного вливання. Воно здійснюється шляхом надання податкових пільг новим інвесторам або вже існуючим. У довготерміновій перспективі така поведінка сприяє зменшенню собівартості продукції, збільшенню бази оподаткування та темпів економічного зростання.

Інвестиційно-інноваційна складова реформування податку на прибуток підприємств має забезпечуватися поетапним зниженням ставки податку на прибуток з 25 до 16% (ст. 151 Податкового кодексу України). В умовах рефор-

мування системи оподаткування передбачається надання спеціальних пільг: запровадження на 5 років нульової ставки податку для новоутворених суб'єктів господарювання, підприємств з щорічним обсягом доходів до 3 млн. грн. з метою залучення інвестицій, створення робочих місць, збільшення обсягів виробництва. Передбачається запровадження на 10 років звільнення від оподаткування прибутку підприємств галузей легкої промисловості (крім підприємств, які виробляють продукцію на давальницькій сировині) та суб'єктів господарської діяльності від надання готельних послуг, підприємств суднобудівної та літакобудівної промисловості.

У новому кодексі вдосконалюється система обліку платників податків. Вона передбачає створення системи обліку в розрізі платників податків, відокремлених підрозділів та об'єктів оподаткування. Впроваджено заміну ідентифікаційного номера особи на реєстраційний номер облікової картки. З метою усунення незручностей для платників податків раніше надані платникам ідентифікаційні номери будуть прирівняні до номерів реєстраційних карток. Запроваджено альтернативну форму обліку за серією та номером паспорта для громадян, які через свої релігійні або інші переконання відмовляються від прийняття податкового номера.

В той же час, прийняття нового Податкового кодексу викликало збурення в суспільстві та масові виступи підприємців. Кодекс, з одного боку, спрямований на підтримку великого бізнесу, в першу чергу, зайнятого в сфері міжнародного обміну, і з іншого – на усунення конкуренції цьому великому бізнесу з боку малих і середніх підприємств, в першу чергу самозайнятого населення. Але, незважаючи на це, на думку автора, прийняття нового Податкового кодексу для економічної ситуації в країні і для населення є позитивним, хоча й ускладнить життя дрібним підприємцям, а більшості з них доведеться "згорнути" свій бізнес. Ціни на товари у великих торгових мережах можуть стати нижчими, ніж вони зараз на ринках, де "товчуться" тисячі дрібних підприємців, яким потрібно годувати свої сім'ї. На відміну від фізичних осіб – "спрошенців", великі торгові мережі спокійно можуть продавати товар з мінімальною націнкою, або взагалі нижче собівартості, щоб очистити склади. Змушені будуть продавати задешево і підприємці – адже при перевищенні передбаченого новим кодексом граничного обсягу річного доходу (300 тис. грн. – без касового апарата і 600 тис. грн. – з ним), вони зобов'язані перейти на загальну систему оподаткування, що зробить їх бізнес не вигідним.

Таким чином, для рядового споживача Податковий кодекс означає деяке зниження цін на імпортні товари і збільшення частки товарів вітчизняного виробництва в торговій мережі. Звичайно, підприємців, яких кодекс залишить без доходів, шкода, і їх можна зрозуміти. Однак навряд чи ті, хто залишилися "на плаву", будуть піднімати ціни на товар – адже їх можна буде придбати у великих магазинах, де завдяки зниженню ПДВ і податку на прибуток ціни можуть знизитися. Особиста трагедія тисяч ринковиків і лоточників, які

просто не зможуть працювати за новим кодексом і поповнять ряди безробітних, на економічному зростанні країни не позначиться ніяк, оскільки купівельна спроможність населення в кінцевому підсумку визначається не торговцями китайським ширвжитком, а роботою великих металургійних комбінатів та інших підприємств промислового комплексу. "Згорання" дрібного бізнесу, що продає дешевий імпорт, певною мірою навіть сприятиме оздоровленню української легкої промисловості, яка працює на внутрішній ринок, – раніше дешевий імпорт, який реалізується через "спрошенців", робив це не вигідним. Потрібно пам'ятати, що новий кодекс приймався в інтересах великих виробничих підприємств (які й становлять основу української економіки), для яких надзвичайно важливо в довгостроковій перспективі зниження податку на прибуток і ПДВ, та великих торгово-посередницьких структур. "Знищуючи" малий бізнес він, по суті "розчищає" поле для їхньої діяльності. Крім того, треба пам'ятати й про процес, який спостерігається в усьому світі: витіснення супермаркетами дрібних ринкових торговців. Для населення важливо не тільки те, якими будуть ціни, але і якими будуть зарплати та інші доходи, які мають зростати разом з економікою.

1. Амоша А. К вопросу об оценке уровня налогов в Украине / А.Амоша, В.Вишневикий // Экономика Украины. – 2002. – № 8. – С. 11–19.
2. Барановська І.В. Проблеми реформування податкової системи в умовах кризи / І.В.Барановська, Т.А.Варварич // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 8. – С. 193–199.
3. Борейко В. Пути повышения эффективности налогового и социального законодательства / В.Борейко // Экономика Украины. – 2007. – № 9. – С. 30–37.
4. Єфименко Т.І. ПДВ як "гидке каченя" податкової системи / Т.І.Єфименко // Уряд. кур'єр. – 2004. – № 81. – С. 7.
5. Калюжний В. Про необхідність радикального реформування податкової системи в Україні / В.Калюжний, В.Майорченко // Економіст. – 2002. – № 9. – С. 45–51.
6. Квасов В. Оцінка податкового навантаження на рівні підприємства / В.Квасов, В.Корнус, О.Пономарьов // Економіст. – 2007. – № 10. – С. 47–49.
7. Луніна І.О. Ефективність оподаткування споживання в Україні / І.О.Луніна, Н.Б.Фролова // Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 17–27.
8. Михайленко С. Управління податковим навантаженням як фактор фінансового забезпечення підприємництва / С.Михайленко // Економіст. – 2008. – № 11. – С. 67–69.
9. Парнюк В. Регулирующая функция налога на добавленную стоимость / В.Парнюк // Экономика Украины. – 2007. – № 6. – С. 4–16.
10. Податковий кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://advokat-ua.com.ua/uploaded/files/laws/kodeksy/podatkovy-kodex-ukrainy.doc>

11. Показники виконання бюджету України : статистична інформація [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу : http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77643
12. Сигаев А. Эффективное администрирование НДС: проблемы и перспективы / А.Сигаев // Экономика Украины. – 2007. – № 7. – С. 24–31.
13. Скрипник А. Фискальная эффективность и возможные пути реформирования НДС в Украине / А.Скрипник, Т.Паянок // Экономика Украины. – 2008. – № 4. – С. 29–42.
14. Соколовська А. До стратегії реформування податкової системи України / А.Соколовська // Дзеркало тижня. – 2006. – № 13. – С. 1–4.

Отримано: 23.12.11

Н.В. Лесько

ОБ ОЦЕНКЕ ВЛИЯНИЯ НДС НА ФИНАНСОВО-ХОЗЯЙСТВЕННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье анализируются свойства налога на добавленную стоимость, которые оказывают существенное влияние на отечественные предприятия, исследуются направления критики, изучаются подходы к реформированию налога. Разработаны предложения относительно адекватной оценки влияния НДС на финансово-хозяйственную деятельность субъектов хозяйствования с целью повышения эффективности их работы.

Ключевые слова: налог на добавленную стоимость, финансово-хозяйственная деятельность предприятия, расходы администрирования, математические методы и модели.

M.V. Lesko

ABOUT EVALUATION THE VAT INFLUENCE ON THE ENTERPRISE FINANCIAL AND ECONOMIC

In the article value-added tax properties which make essential impact on the domestic enterprises are analyzed, criticism directions are investigated, tax reforming approaches are studied. Offers for adequate VAT influence evaluation on enterprise financial and economic activity for the purpose of increase of efficiency of their work are developed.

Key words: value-added tax, enterprise financial and economic activity, administration costs, economic-mathematical model.